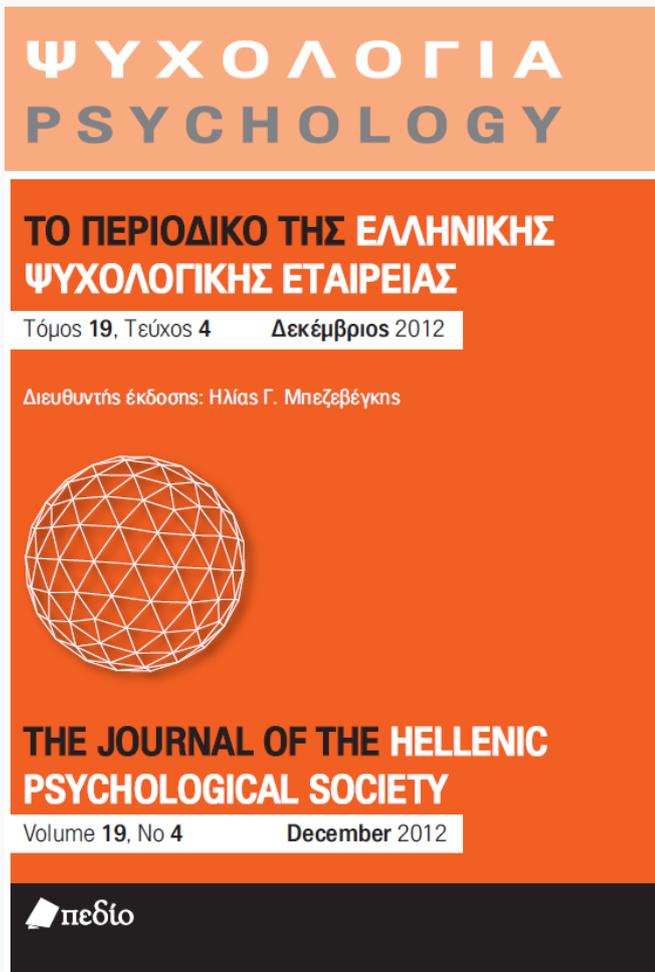

Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society

Vol 19, No 4 (2012)

Factors that promote sexual aggression in young men

Μαρία Παπαδακάκη, Αγγελος Τσαλκάνης, Αντωνία Αραβαντινού, Ρωξάνη Ευτυχίδη, Ιωάννης Ιωσηφίδης, Ιωάννης Χλιαουτάκης

doi: [10.12681/psy_hps.23699](https://doi.org/10.12681/psy_hps.23699)

Copyright © 2020, Μαρία Παπαδακάκη, Αγγελος Τσαλκάνης, Αντωνία Αραβαντινού, Ρωξάνη Ευτυχίδη, Ιωάννης Ιωσηφίδης, Ιωάννης Χλιαουτάκης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

To cite this article:

Παπαδακάκη Μ., Τσαλκάνης Α., Αραβαντινού Α., Ευτυχίδη Ρ., Ιωσηφίδης Ι., & Χλιαουτάκης Ι. (2020). Factors that promote sexual aggression in young men. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*, 19(4), 445–460. https://doi.org/10.12681/psy_hps.23699

Σεξουαλική επιθετικότητα νέων ανδρών και παράγοντες που την ενισχύουν

ΜΑΡΙΑ ΠΑΠΑΔΑΚΑΚΗ¹, ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΣΑΛΚΑΝΗΣ², ΑΝΤΩΝΙΑ ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ³

ΡΩΞΑΝΗ ΕΥΤΥΧΙΔΗ⁴, ΙΩΑΝΝΗΣ ΙΩΣΗΦΙΔΗΣ⁵, ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΛΙΑΟΥΤΑΚΗΣ⁶

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός: Η παρούσα μελέτη είχε σκοπό την εκτίμηση της συχνότητας εκδήλωσης σεξουαλικά επιθετικών συμπεριφορών σε άνδρες ηλικίας 18-30 ετών του νομού Ηρακλείου Κρήτης και την αναζήτηση παραγόντων που ενισχύουν την εκδήλωση των συμπεριφορών αυτών. **Μεθοδολογία:** Για την επιλογή του δείγματος εφαρμόστηκε η μέθοδος της τυχαίας στρωματοποίησης. Από σύνολο 400 επιλεγμένων οίκων βρέθηκαν 335 άτομα να πληρούν τα κριτήρια συμμετοχής στη μελέτη (φύλο και ηλικία) και από αυτά δέχτηκαν να συμμετέχουν τα 241. Για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης χρησιμοποιήθηκε ημιδομημένο ερωτηματολόγιο, το οποίο περιελάμβανε 4 μέρη και 43 συνολικά ερωτήσεις. Το ερωτηματολόγιο εξέταζε τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, το ιστορικό σεξουαλικών πρακτικών και εμπειριών τους, τις στάσεις τους ως προς τους μύθους του βιασμού και τη συχνότητα εκδήλωσης σεξουαλικά επιθετικών συμπεριφορών. **Αποτελέσματα:** Οι συμμετέχοντες στο σύνολό τους ήταν άνδρες (n=241) με μέση ηλικία τα 23,9 έτη (T.A.=3,4). Η μέση ηλικία της πρώτης σεξουαλικής επαφής των συμμετεχόντων ήταν τα 17,2 έτη (T.A.=2,0). Από το σύνολο των συμμετεχόντων, 8 (3,3%) ανέφεραν θυματοποίηση χωρίς ολοκληρωμένη σεξουαλική πράξη σε ηλικία μικρότερη των 14 ετών και 2 (0,8%) ανέφεραν θυματοποίηση με ολοκληρωμένη σεξουαλική πράξη κατά την ίδια ηλικία. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης πολλαπλής παλινδρόμησης, η μεγαλύτερη αποδοχή των μύθων του βιασμού ($p=0,001$, $\Delta E=0,721; 1,471$) βρέθηκε να συνδέεται με αυξημένη πιθανότητα εκδήλωσης σεξουαλικά επιθετικών συμπεριφορών κατόπιν ελέγχου των κοινωνικοδημογραφικών χαρακτηριστικών και του ιστορικού σεξουαλικών πρακτικών και εμπειριών των συμμετεχόντων. **Συμπεράσματα:** Μελλοντικές προσπάθειες για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου της σεξουαλικής επιθετικότητας θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους παράγοντες κινδύνου που ανέδειξε η παρούσα μελέτη.

Λέξεις-κλειδιά: Σεξουαλική επιθετικότητα, Στάσεις, Μύθοι για το βιασμό, Ιστορικό σεξουαλικής κακοποίησης.

1. Διεύθυνση: Κοινωνική λειτουργός, MPH, PhD. Εργαστηριακή συνεργάτης Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, ΤΕΙ Κρήτης, Εσταυρωμένος, 71500 Ηράκλειο Κρήτης. Τηλ.: 2810 379516, 6944993650. E-mail: mparadakaki@yahoo.gr
2. Διεύθυνση: Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, ΤΕΙΑθήνας, Θηβών 274, Αιγάλεω, 12241 Αθήνα.
3. Διεύθυνση: Εργαστήριο Υγείας και Οδικής Ασφάλειας, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, ΤΕΙ Κρήτης, Εσταυρωμένος, 71004, Ηράκλειο Κρήτης.
4. Διεύθυνση: Εργαστήριο Υγείας και Οδικής Ασφάλειας, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, ΤΕΙ Κρήτης, Εσταυρωμένος, 71004, Ηράκλειο Κρήτης.
5. Διεύθυνση: Εργαστήριο Υγείας και Οδικής Ασφάλειας, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, ΤΕΙ Κρήτης, Εσταυρωμένος, 71004, Ηράκλειο Κρήτης.
6. Διεύθυνση: Εργαστήριο Υγείας και Οδικής Ασφάλειας, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, ΤΕΙ Κρήτης, Εσταυρωμένος, 71004, Ηράκλειο Κρήτης.

1. Εισαγωγή

Ο βιασμός ή η σεξουαλική επίθεση ορίζεται ως μια βίαιη σεξουαλική πράξη επιβαλλόμενη με τη δύναμη του βιαστή, χωρίς τη συγκατάθεση του θύματος (Smith, 2004). Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (WHO, 2002) ορίζει τη σεξουαλική βία ως «οποιαδήποτε σεξουαλική πράξη, απόπειρα σεξουαλικής πράξης, ανεπιθύμητα σεξουαλικά σχόλια, ενέργειες για σωματεμπορία ή άλλη ενέργεια που κατευθύνεται κατά της σεξουαλικότητας ενός ατόμου, με καταναγκασμό, από οποιοδήποτε πρόσωπο, ανεξάρτητα από τη σχέση του με το θύμα, σε οποιαδήποτε μέρος, που περιλαμβάνει το σπίτι και την εργασία αλλά δεν περιορίζεται μόνο σε αυτά».

Η σεξουαλική επιθετικότητα έχει σοβαρές σωματικές, ψυχολογικές και κοινωνικές συνέπειες. Σύμφωνα με τον Γιωτάκο (2004), εκτός από τις συνέπειες στη σωματική και σεξουαλική υγεία του θύματος, οι συνέπειες που ακολουθούν τις πράξεις σεξουαλικής επιθετικότητας αφορούν σε συμπτώματα κρίσεων άγχους ή κατάθλιψης, μια κατάσταση που συχνά αντιμετωπίζεται ως «μετατραυματική διαταραχή». Όμως μια ακόμη πιο σημαντική συνέπεια της σεξουαλικής επιθετικότητας μπορεί να είναι η εκκίνηση του φαύλου κύκλου της κακοποίησης, με τον οποίο τα πρώην θύματα γίνονται δράστες σε άλλα θύματα, σε μία καταστροφική διαγενεακή συνέχιση της βίας και του τραύματος.

Η σεξουαλική επιθετικότητα δεν είναι μόνο ένα έγκλημα που πλήττει δυσανάλογα τους εφήβους και τις νέες γυναίκες, είναι ένα μεγάλο πρόβλημα δημόσιας υγείας σε ολόκληρο τον κόσμο. Μελέτη σε εφήβους έδειξε ότι το 61% των συμμετεχόντων ήρθαν αντιμέτωποι με ένα μη επιθυμητό άγγιγμα, το 10% εκτέθηκε σε λεκτικό και σεξουαλικό εξαναγκασμό και το 13% υπέστη βιασμό (Rickert et al., 2004). Σύμφωνα με έρευνα του Πανεπιστημίου του Οχάιο βρέθηκε ότι το 20% των γυναικών ανέφεραν ότι είχαν σεξουαλική επαφή παρά τη θέλησή τους σε κάποια χρονική στιγμή κατά τη διάρκεια της ζωής τους (Brener et al., 1999). Μελέτες σε άλλες χώρες δείχνουν ότι το 10%-20% των ενηλικών γυναικών πέφτουν θύματα σεξουαλικής επί-

θεσης (Johnson & Sacco, 1995). Εκτιμήσεις κυβερνητικών φορέων της Αμερικής αναφέρουν επίσης ότι 1 στις 4 γυναίκες θα πέσει θύμα σεξουαλικού εξαναγκασμού κάποια στιγμή στη ζωή της (Federal Bureau of Investigation, US, 2000).

Τα επίσημα στοιχεία ωστόσο τείνουν να υποεκτιμούν το πρόβλημα, αφού υπολογίζεται ότι 6 στις 10 γυναίκες δεν καταγγέλλουν τη σεξουαλική επίθεση (US Department of Justice, 2003). Το γεγονός αυτό συχνά οφείλεται σε πολιτισμικές νόρμες που αυξάνουν την ανοχή στη σεξουαλική βία (Aosved & Long, 2006) με αποτέλεσμα οι γυναίκες να μην είναι σίγουρες για το βιασμό που υπέστησαν και να αποφεύγουν να αναφέρουν το γεγονός στις αρχές (Peterson & Muehlenhard, 2004).

Σε αντιστοιχία με τα προηγούμενα, μελέτες σε ανδρικό πληθυσμό αναφέρουν υψηλά επίπεδα σεξουαλικά επιθετικών συμπεριφορών. Πολλά χρόνια πριν, ο Kanin (1967) βρήκε ότι 26% των ανδρών προπτυχιακών φοιτητών αποδέχτηκαν ότι υπήρξαν σεξουαλικά επιθετικοί σε κάποιο ραντεβού με τη μορφή της βίαιης προσπάθειας για συνουσία και προκαλώντας το κλάμα, τις κραυγές ή λογομαχία με το θύμα. Πιο πρόσφατες μελέτες αναφέρουν τη βίαιη σεξουαλική συμπεριφορά των φοιτητών να αγγίζει ποσοστό 15%-25% (Koss et al., 1987. Malamuth et al., 1991).

Υπάρχουν πολλές θεωρίες που προσπαθούν να ερμηνεύσουν τη σεξουαλική επιθετικότητα. Μια από αυτές είναι η ψυχοδυναμική προσέγγιση, η οποία συνέβαλε σημαντικά στην ερμηνεία της σεξουαλικής επιθετικότητας μέσα από την κατανόηση της ψυχικής δομής και λειτουργίας του δράστη. Σύμφωνα με την ψυχοδυναμική προσέγγιση, την πιο ολοκληρωμένη μορφή της οποίας ανέπτυξε ο Sigmund Freud (1856-1939), παράγοντες που συμβάλλουν στη διάπραξη βιασμού αποτελούν τα ποικίλα αισθήματα φόβου και ανεπάρκειας, τόσο σεξουαλικά όσο και διαπροσωπικά, μαζί με την πιθανή ύπαρξη μη αναγνωρισμένων ομοφυλοφιλικών τάσεων, αλληλεπιδρούν με την επιθετικότητα, και κατευθύνονται στο θύμα, ως υποκατάστατο της μητέρας, με αποτέλεσμα τη σεξουαλική κακοποίηση. Πιο συγκεκριμένα, η ψυχοδυναμική θεώρηση αποδίδει το κίνητρο της σεξουαλικής επίθε-

σης στις ενδοψυχικές συγκρούσεις που προέρχονται από τις σχέσεις με τους γονείς και κυρίως από μια απαιτητική, κυριαρχική και συχνά απορριπτική μητέρα (Cohen et al., 1971). Η ανατροφή από ένα τέτοιο γονέα μπορεί να οδηγήσει σε συγκρούσεις και στην επιθυμία κάποιου να ελέγξει και να ταπεινώσει τις γυναίκες. Το κίνητρο του δράστη περιλαμβάνει τη μετατόπιση της εχθρότητας στο θύμα, την αμυντικότητα ενάντια στις ανάγκες εξάρτησης και στις ομοφυλοφυλικές του επιθυμίες (Groth et al., 1977).

Ανάμεσα στις άλλες προσεγγίσεις, η συμπεριφορική θεώρηση παρείχε το πρώτο σημαντικό αιτιολογικό μοντέλο της σεξουαλικής επιθετικότητας, βασιζόμενο στις σύγχρονες συμπεριφορικές αρχές. Το μοντέλο αυτό υποστήριξε ότι η σεξουαλική διέγερση με την παρουσία συνθηκών βιασμού αποτελεί το κρίσιμο σημείο των σεξουαλικών επιθέσεων (Amir, 1971. Abel et al., 1977. Freund & Blanchard, 1981. Quinsey et al., 1984). Στο πλαίσιο αυτής της θεώρησης, ο Kanin (1977, 1984) συμπέρανε ότι η σεξουαλική επιθετικότητα είναι το αποτέλεσμα τοποθέτησης υψηλής έμφασης στην απόκτηση σεξουαλικών εμπειριών με την περιστασιακή χρήση βίας «ως μέσου για την επίτευξη ενός σκοπού» στη συγκεκριμένη περίπτωση για την απόκτηση σεξουαλικής ικανοποίησης.

Μια εξίσου διαδεδομένη θεωρητική προσέγγιση είναι η φεμινιστική, σύμφωνα με τη οποία, η σεξουαλική επιθετικότητα είναι ζήτημα ισχύος που εκφράζεται με τη χρήση βίας, παρά σεξουαλικής επιθυμίας. Πιο συγκεκριμένα, οι φεμινιστικές θεωρίες βλέπουν το βιασμό σαν μια ψευδοσεξουαλική πράξη η οποία παρακινείται βασικά από την κοινωνικοπολιτική κυριαρχία των ανδρών (Brownmiller, 1975. Donat & D'Emilio, 1992. Riger & Gordon, 1981). Σύμφωνα με τις θεωρίες αυτές, στην πατριαρχική κουλτούρα οι άνδρες μαθαίνουν ότι η σεξουαλική επιθετικότητα είναι αποδεκτός τρόπος επίδειξης δύναμης, θυμού και ανδρικής υπεροχής. Μαθαίνει επίσης τους άνδρες ότι είναι δικαιούχοι αγαθών και υπηρεσιών όπως το σεξ από «κατώτερες τάξεις» όπως αυτές των γυναικών και ότι οι γυναίκες αντλούν ευχαρίστηση από τη σεξουαλική επιθετικότητα (Burt, 1980). Αυτά τα μηνύματα εμπεριέχονται στην κοινωνικο-

ποίηση των ανδρών από πηγές όπως οι συνομήλικοι, η οικογένεια και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (Bart & O'Brien, 1985). Μελέτες γύρω από το θέμα έχουν αναδείξει τη σημασία της αποδοχής των παραδοσιακών στερεοτύπων του ρόλου των φύλων σε συνδυασμό με τη ψυχολογική διαθεσιμότητα της βίας στην αναζωπύρωση του βιασμού (Payne et al., 1999).

Στη βάση της φεμινιστικής θεώρησης πολλοί είναι οι παράγοντες που έχουν κατά καιρούς συνδεθεί με σεξουαλικά επιθετικές συμπεριφορές μεταξύ των οποίων και οι στάσεις των ανθρώπων ως προς τη σεξουαλική επιθετικότητα και ιδιαίτερα η αποδοχή των μύθων ως προς το βιασμό (Abbey et al., 1998. Koss & Dinero, 1989). Οι μύθοι ως προς το βιασμό είναι προκαταλήψεις στερεότυπα ή ψευδείς πεποιθήσεις για το βιασμό, τα θύματα βιασμού και τους βιαστές (Burt, 1980), οι οποίες έχουν βρεθεί να συμβάλλουν στη νομιμοποίηση της ανδρικής σεξουαλικής επιθετικότητας ενάντια στις γυναίκες (Lonsway & Fitzgerald, 1994). Πολλοί άνδρες και γυναίκες έχουν βρεθεί να διατηρούν λανθασμένη αντίληψη για τον βιασμό. Ιδιαίτερα οι άνδρες έχουν βρεθεί να αποδίδουν σε μεγαλύτερο βαθμό από τις γυναίκες την ευθύνη στο θύμα του βιασμού και να αντιμετωπίζουν το βιασμό ως λιγότερο σφοδρή εμπειρία σε σχέση με τις γυναίκες (Deitz et al., 1984). Ορισμένοι ερευνητές, υιοθετώντας τη φεμινιστική προσέγγιση, θεωρούν ότι αυτές οι ψευδείς πεποιθήσεις είναι τόσο βαθιά ριζωμένες στα περισσότερα πατριαρχικά συστήματα που είναι δύσκολο να αναγνωριστούν και να αμφισβητηθούν (Burt, 1980). Χαρακτηριστικό είναι ότι 1 στους 12 άνδρες σε παλαιότερη μελέτη αποδέχτηκε ότι έπραξε με τρόπο που νομικά συνιστά απόπειρα βιασμού, αλλά 84% αυτών πίστευαν ότι αυτό που έπραξαν σε καμία περίπτωση δεν ήταν βιασμός (Koss et al., 1987).

Στην Ελλάδα δε βρέθηκαν δημοσιευμένες μελέτες που να εκτιμούν το βαθμό επικράτησης τέτοιων στάσεων και τη σχέση τους με τη σεξουαλική επιθετικότητα. Στην Ελλάδα επίσης δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία που να συλλέγονται με συστηματικό τρόπο για τις διαστάσεις του προβλήματος της σεξουαλικής επιθετικότητας στους νέους ανθρώπους και κυρίως στους άν-

δρες που φαίνονται να είναι οι κύριοι δράστες της σεξουαλικής βίας. Περιορισμένα στοιχεία για τη χώρα μας είναι διαθέσιμα από την Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Πρόληψης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, σύμφωνα με την οποία 8% των ανδρών έχει παραδεχτεί πως έχει συνευρεθεί σεξουαλικά με μια γυναίκα χωρίς η ίδια να το επιθυμεί. Ως αποτέλεσμα, η παρούσα μελέτη έρχεται να αναδείξει ένα σημαντικό πρόβλημα σε μια χώρα που δε διαθέτει επαρκή στατιστικά στοιχεία προκειμένου να σχεδιάσει και να εφαρμόσει παρεμβάσεις πρόληψης.

Ερευνητικοί στόχοι και υποθέσεις

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η εκτίμηση της συχνότητας εκδήλωσης σεξουαλικά επιθετικών συμπεριφορών σε άνδρες ηλικίας 18-30 ετών του νομού Ηρακλείου Κρήτης και η αναζήτηση παραγόντων που ενισχύουν την εκδήλωση των συμπεριφορών αυτών. Ανάμεσα στους παράγοντες που εξετάστηκαν ως προς την επίδρασή τους στην εκδήλωση σεξουαλικής επιθετικότητας ήταν: (α) η αποδοχή των μύθων του βιασμού, (β) οι σεξουαλικές εμπειρίες και πρακτικές τους, και (γ) τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά τους. Στη βάση προηγούμενων ερευνών που δείχνουν ότι οι άνδρες που διατηρούν υποστηρικτικές πεποιθήσεις για το βιασμό έχουν περισσότερες πιθανότητες να έχουν διαπράξει σεξουαλικά επιθετικές πράξεις (Briere & Malamuth, 1983. Garrett-Gooding & Senter, 1987), υποθέσαμε ότι στην παρούσα μελέτη οι συμμετέχοντες που επιδεικνύουν υψηλότερη αποδοχή των μύθων του βιασμού εκδηλώνουν με μεγαλύτερη συχνότητα συμπεριφορές σεξουαλικού εξαναγκασμού σε σχέση με αυτούς που αποδέχονται λιγότερο τους μύθους του βιασμού. Επιπλέον, στη βάση της διεθνούς εμπειρίας που συνδέει τις πρώιμες σεξουαλικές εμπειρίες και ιδιαίτερα την πρώιμη έναρξη των σεξουαλικών επαφών με διακινδυνευμένη σεξουαλική συμπεριφορά (Kurek, 2001. Langille & Curtis, 2002), υποθέσαμε ότι εκείνοι που είχαν την πρώτη σεξουαλική τους εμπειρία σε μικρή ηλικία και εκείνοι που ξεκινούν πρώιμα τις σεξουαλικές επαφές στις συντροφικές τους σχέσεις εκ-

δηλώνουν σεξουαλική επιθετικότητα με μεγαλύτερη συχνότητα από αυτούς που είχαν την πρώτη σεξουαλική επαφή τους σε μεγαλύτερη ηλικία και εκείνους που ξεκινούν πιο αργά τις σεξουαλικές επαφές στις συντροφικές τους σχέσεις.

2. Μεθοδολογία

Δειγματοληψία

Ένα στρωματοποιημένο τυχαίο δείγμα σχηματίστηκε προκειμένου να επιλεγεί ο προς μελέτη πληθυσμός χρησιμοποιώντας τεχνικές της Στατιστικής Υπηρεσίας. Πιο συγκεκριμένα, η διαδικασία στρωματοποίησης ακολούθησε στην παρούσα μελέτη τα ακόλουθα βήματα: α) Η πόλη του Ηρακλείου διαιρέθηκε σε 40 γεωγραφικά διαμερίσματα από τα οποία επιλέχθηκαν 10 διαμερίσματα με απλή τυχαία δειγματοληψία. β) Με σκόπιμη δειγματοληψία επιλέχθηκαν 4 οδοί ανά γεωγραφικό διαμέρισμα και 10 νοικοκυριά ανά επιλεγμένη οδό. Κριτήρια για συμμετοχή στη μελέτη ήταν το φύλο (άνδρας) και η ηλικία (18-30 ετών). γ) Από κάθε νοικοκυριό επιλέχθηκε ένα άτομο εφόσον πληρούσε τα κριτήρια συμμετοχής στη μελέτη. Από σύνολο 400 επιλεγμένων νοικοκυριών βρέθηκαν 335 άτομα να πληρούν τα κριτήρια συμμετοχής στη μελέτη και από αυτά δέχτηκαν να συμμετέχουν τα 241 (ποσοστό απάντησης 71,9%).

Διαδικασία συλλογής πληροφοριών

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε από ομάδα φοιτητών του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Κρήτης μέσω προσωπικών συνεντεύξεων. Οι συνεντευκτές είχαν λάβει εκπαίδευση 10 ωρών και εποπτεύονταν από την κύρια ερευνητική ομάδα σε όλη τη διάρκεια της μελέτης.

Για λόγους ερευνητικής ηθικής διαμορφώθηκε κατάλληλο συνοδευτικό έντυπο το οποίο πληροφορούσε τους συμμετέχοντες για τους σκοπούς της έρευνας και την ιδιαίτερη χρησιμότητα που θα έχει στο μέλλον για την προαγωγή της σεξουαλικής υγείας των νέων. Τους ενημέρωνε επί-

σης για τη διατήρηση της ανωνυμίας τους και την ύπαρξη εμπιστευτικότητας καθώς και τη δυνατότητα άρνησης συμμετοχής σε αυτήν.

Οι συνεντεύξεις ήταν προσωπικές και πραγματοποιήθηκαν με επισκέψεις στο σπίτι του κάθε συμμετέχοντα. Οι συνεντευκτές είχαν την ευθύνη της παροχής διευκρινίσεων κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου. Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS 17.0.

Ερευνητικό Εργαλείο

Για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης χρησιμοποιήθηκε ημιδομημένο ερωτηματολόγιο, το οποίο περιελάμβανε 4 μέρη και 43 συνολικά ερωτήσεις, μεταξύ των οποίων και κλίμακες που κατασκευάστηκαν στην αγγλική γλώσσα και μεταφράστηκαν στην ελληνική κατόπιν αδείας από τους κατασκευαστές τους. Για τη διγλωσσική μετάφραση του εργαλείου (από την αγγλική στην ελληνική γλώσσα) ακολουθήθηκαν διεθνή πρότυπα και οδηγίες (Wild et al., 2005) που περιλάμβαναν τα εξής στάδια: (α) μετάφραση του αγγλικού ερωτηματολογίου στην ελληνική γλώσσα από δυο ανεξάρτητους μεταφραστές με άριστη γνώση της αγγλικής γλώσσας (forward translation), (β) συμφιλίωση των δύο ανεξάρτητων μεταφράσεων από μεταφραστή με άριστη γνώση της αγγλικής γλώσσας (reconciliation), (γ) μετάφραση της αγγλικής έκδοσης που προέκυψε από τη συμφιλίωση των δύο προηγούμενων μεταφράσεων στην ελληνική γλώσσα από ανεξάρτητο μεταφραστή με μητρική γλώσσα την αγγλική, προκειμένου να διαπιστωθεί ότι έχει γίνει πιστή μετάφραση του προτύπου (back translation). Το ερωτηματολόγιο δοκιμάστηκε πιλοτικά σε μικρό αριθμό ατόμων προερχόμενων από τον πληθυσμό στόχο, προκειμένου να ελεγχθεί ο βαθμός σαφήνειας και κατανόησης των ερωτήσεων. Πιο συγκεκριμένα, τα μέλη του ερωτηματολογίου αναλύονται ως εξής:

A. Κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά συμμετεχόντων

Το πρώτο μέρος εξέταζε τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων

όπως την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση και το μορφωτικό επίπεδο.

B. Ιστορικό σεξουαλικών πρακτικών και εμπειριών των συμμετεχόντων

Το δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου διερευνούσε το ιστορικό σεξουαλικών πρακτικών και εμπειριών των ερωτώμενων μέσα από 4 ερωτήσεις. Ανάμεσα στις ερωτήσεις αυτού του μέρους ήταν η ηλικία της πρώτης σεξουαλικής επαφής των συμμετεχόντων, η οποία εξετάστηκε μέσα από μια ανοικτή ερώτηση και ο χρόνος έναρξης των σεξουαλικών επαφών, ο οποίος αξιολογήθηκε μέσα από μια ερώτηση πολλαπλής επιλογής με δυνατές απαντήσεις που κυμαίνονταν από 1 (στο πρώτο ραντεβού) έως 5 (μετά το γάμο). Η ύπαρξη εμπειριών σεξουαλικού εξαναγκασμού στην παιδική ηλικία εξετάστηκε μέσα από δύο ερωτήσεις που επιδέχονταν θετική ή αρνητική απάντηση ως εξής: (α) *Πριν από την ηλικία των 14 ετών προσπάθησε κάποιος να σας εξαναγκάσει σε σεξουαλική πράξη με χρήση απειλών, επιχειρημάτων ή σωματικής δύναμης, αλλά χωρίς να ολοκληρωθεί η πράξη;* και (β) *Πριν από την ηλικία των 14 ετών σας εξανάγκασε σε σεξουαλική πράξη με χρήση απειλών, επιχειρημάτων ή σωματικής δύναμης, η οποία ολοκληρώθηκε;*

Γ. Αποδοχή των μύθων του βιασμού

Το τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου εξέταζε την αποδοχή των μύθων του βιασμού μέσα από την Κλίμακα Αποδοχής των Μύθων Βιασμού (*"Rape Myth Acceptance Scale"*; Lahrer et al., 2007), η οποία περιελάμβανε 10 ερωτήσεις που προήλθαν από δύο κλίμακες αξιολόγησης των στάσεων για το βιασμό (*"The College Date Rape Attitude and Behavior Survey"*; Lanier & Elliott, 1997 και *"The Attitude Toward Rape Questionnaire"*; Barnett & Feldt, 1977). Και οι δύο αυτές κλίμακες παρουσίασαν υψηλή εσωτερική συνάφεια όταν δοκιμάστηκαν από τους κατασκευαστές τους σε δείγμα φοιτητών στη Βόρειο Αμερική ($\alpha > 0,70$). Η Κλίμακα Αποδοχής των Μύθων Βιασμού (Lahrer et al., 2007) που εξυπηρέτησε τις ανάγκες της παρούσας μελέτης, βρέθηκε να διατηρεί την αρχική δομή της στο πλαίσιο παραγοντικής ανάλυσης,

επιδεικνύοντας παράλληλα υψηλή αξιοπιστία και εγκυρότητα όταν εφαρμόστηκε σε δείγμα φοιτητών στη Νότιο Αμερική (Lehrer et al., 2007). Ως προς τη βαθμολόγηση της κλίμακας, οι συμμετέχοντες καλούνταν να εκφράσουν το βαθμό συμφωνίας τους σε κλίμακα που κυμαινόταν από το 0 (διαφωνώ απόλυτα) ως το 3 (συμφωνώ απόλυτα) (π.χ. στις πιο πολλές περιπτώσεις όταν μια γυναίκα βιάζεται πάει γυρεύοντας, οι γυναίκες προκαλούν το βιασμό τους με την εμφάνισή τους, κτλ.). Ο βαθμός αποδοχής των μύθων του βιασμού αξιολογήθηκε από την αθροιστική βαθμολογία που συγκέντρωσαν οι συμμετέχοντες στις 10 επιμέρους δηλώσεις, κατόπιν αντιστροφής της τρίτης κατά σειρά δήλωσης. Η δυνατή αθροιστική βαθμολογία κυμαινόταν από 0 έως 30 με τις υψηλότερες βαθμολογίες να υποδηλώνουν υψηλότερη αποδοχή των μύθων του βιασμού και τις χαμηλότερες βαθμολογίες το αντίθετο.

Δ. Κλίμακα Επιθετικής Σεξουαλικής Συμπεριφοράς

Το τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου εξέταζε τις συμπεριφορές σεξουαλικής επιθετικότητας των ανδρών μέσα από την Κλίμακα Επιθετικής Σεξουαλικής Συμπεριφοράς «*Aggressive Sexual Behavior Inventory*» (Mosher & Anderson, 1986). Η κλίμακα αποτελούνταν από 20 δηλώσεις (π.χ. Έχω απειλήσει να εγκαταλείψω μια σχέση αν δεν δεχόταν η γυναίκα να κάνει σεξ μαζί μου, έχω μεθύσει μια γυναίκα για να κάνω σεξ μαζί της, έχω μιλήσει άσχημα και έχω σπρώξει μια γυναίκα όταν δεν ενέδωσε στη σεξουαλική μου επιθυμία κ.ά.) στις οποίες οι άνδρες συμμετέχοντες καλούνταν να εκφράσουν τη συχνότητα με την οποία εκδήλωσαν τις αναφερόμενες συμπεριφορές στο παρελθόν, με τις απαντήσεις να κυμαίνονται από 1 (Ποτέ) ως 7 (Πάρα πολύ συχνά). Η σεξουαλική επιθετικότητα αξιολογήθηκε από την αθροιστική βαθμολογία που συγκέντρωσαν οι άνδρες συμμετέχοντες στις 20 επιμέρους δηλώσεις. Η δυνατή αθροιστική βαθμολογία κυμαινόταν από 20 έως 140 με τις υψηλότερες βαθμολογίες να υποδηλώνουν υψηλότερη σεξουαλική επιθετικότητα και τις χαμηλότερες βαθμολογίες το αντίθετο. Προηγούμενες μελέτες αναφέρουν υψηλή εσω-

τερική συνάφεια της κλίμακας Επιθετικής Σεξουαλικής Συμπεριφοράς ($\alpha=0,94$) όταν αυτή δοκιμάστηκε σε φοιτητές (Mosher & Anderson, 1986). Επιπλέον, η κλίμακα Επιθετικής Σεξουαλικής Συμπεριφοράς παρουσίασε υψηλή εγκυρότητα καθώς συσχετίστηκε θετικά ($r=0,23$ έως $r=0,53$) με δείκτες σεξουαλικής επιθετικότητας που περιλαμβάνονταν στο ερωτηματολόγιο «*Hypermasculinity Inventory*» (Mosher & Sirkin, 1984) και αρνητικά με δείκτες όπως η σεξουαλική ενοχή ($r=-0,53$) και η ενοχή επιθετικότητας ($r=-0,49$) που περιλαμβάνονταν στο ερωτηματολόγιο «*Forced-Choice Guilt Inventory*» (Mosher, 1966). Παραγοντική ανάλυση των 20 ερωτήσεων από τους κατασκευαστές της κλίμακας ανέδειξε 6 επιμέρους παράγοντες (σεξουαλικός εξαναγκασμός, ναρκωτικές ουσίες και αλκοόλ, λεκτική χειραγώγηση, θυμωμένη απόρριψη, θυμωμένη έκφραση, απειλή). Δεδομένου ότι ορισμένοι παράγοντες βρέθηκαν να περιλαμβάνουν μικρό αριθμό ερωτήσεων, οι κατασκευαστές υποστήριξαν τη χρήση μιας σύντομης έκδοσης της κλίμακας με 10 ερωτήσεις (Short-form), η οποία έδειξε εξίσου καλή αξιοπιστία ($\alpha=0,87$). Κατά το παράδειγμα του κατασκευαστή, στην παρούσα μελέτη πραγματοποιήθηκε Ανάλυση Κυρίων Συνιστωσών (Principal Component Analysis) με ορθογώνια περιστροφή (varimax rotation) στις 20 δηλώσεις που αξιολογούσαν την επιθετική σεξουαλική συμπεριφορά προκειμένου να ελεγχθεί η ύπαρξη λανθανουσών μεταβλητών. Από την ανάλυση αναδείχθηκαν 5 παράγοντες που ερμήνευαν το 61,1% της συνολικής μεταβλητότητας των δεδομένων και καθένας από τους επιμέρους παράγοντες ερμήνευε ποσοστό μεταξύ 5,5% με 15,5% της συνολικής μεταβλητότητας (1ος=15,2%, 2ος=14,3%, 3ος=13,8%, 4ος=11,7%, 5ος=5,8%). Οι παράγοντες περιλάμβαναν 2-6 δηλώσεις έκαστος (1ος=5, 2ος=4, 3ος=6, 4ος=3, 5ος=2). Όλοι οι παράγοντες είχαν ιδιοτιμές (Eigenvalues) >1,0 με την υψηλότερη ιδιοτιμή να είναι 6,56 και τη χαμηλότερη 1,06. Ωστόσο το υπόδειγμα που προέκυψε υστερούσε ως προς την ερμηνεία και την κατανόησή του, με αποτέλεσμα να απορριφθεί. Με βάση τα παραπάνω, η παρούσα μελέτη χρησιμοποίησε την αρχική, ενιαία δομή της κλίμακας

Πίνακας 1
Κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά συμμετεχόντων

N=241	n	%
Ηλικία*	23,9	3,4
Εθνικότητα		
Ελληνική	226	93,8
Άλλη	15	6,2
Οικογενειακή κατάσταση		
Έγγαμος	16	6,6
Άγαμος	220	91,3
Διαζευγμένος	4	1,7
Χήρος	1	0,4
Μορφωτικό επίπεδο		
Δημοτικό	6	2,5
Γυμνάσιο	9	3,7
Λύκειο	53	22,0
ΑΕΙ	173	71,8
Οικογενειακή κατάσταση		
Γονέων		
Έγγαμοι	186	77,2
Σε διάσταση	11	4,6
Διαζευγμένοι	29	12,0
Χήροι	14	5,8
Άγαμοι	1	0,4

* Μέση τιμή, Τυπική απόκλιση

χωρίς την παραγοντική επεξεργασία της, πρακτική που έχει υποδειχθεί από τον ίδιο τον κατασκευαστή της.

Αξιοπιστία

Η αξιοπιστία των δύο επιμέρους κλιμάκων του ερωτηματολογίου -α. *Αποδοχή των μύθων του βιασμού*, και β. *Επιθετική Σεξουαλική Συμπεριφορά*- αξιολογήθηκε με τον δείκτη *Cronbach α* με τιμές >0,70 να θεωρούνται αποδεκτές και να υποδηλώνουν υψηλή εσωτερική συνάφεια. Στην παρούσα μελέτη, το α του *Cronbach* και των δύο κλι-

μάκων βρέθηκε να είναι σε ικανοποιητικά επίπεδα (*[α]* *Αποδοχή των μύθων του βιασμού*, *Cronbach α* = 0,753 και *[β]* *Επιθετική Σεξουαλική Συμπεριφορά*, *Cronbach α* = 0,870).

3. Αποτελέσματα

Κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά

Πληροφορίες σχετικά με το κοινωνιολογικό προφίλ των συμμετεχόντων παρουσιάζονται στον Πίνακα 1. Οι συμμετέχοντες στο σύνολό τους ήταν άνδρες (n=241) με μέση ηλικία τα

Πίνακας 2.
Ιστορικό σεξουαλικών πρακτικών και εμπειριών

Δηλώσεις (n=241)	n	%
Ηλικία πρώτης σεξουαλικής επαφής*	17,2	2,0
Χρόνος έναρξης σεξουαλικών επαφών		
<i>1ο ραντεβού</i>	50	20,7
<i>1ο μήνα της σχέσης</i>	158	65,6
<i>1ο εξάμηνο της σχέσης</i>	28	11,6
<i>Μετά την πάροδο 6 μηνών</i>	5	2,1
<i>Μετά το γάμο</i>	0	0,0
Εξαναγκασμός σε σεξουαλική πράξη χωρίς να ολοκληρωθεί σε ηλικία < 14 ετών	8	3,3
Εξαναγκασμός σε σεξουαλική πράξη ολοκληρωμένη σε ηλικία < 14 ετών	2	0,8

* Μέση τιμή, Τυπική απόκλιση

23,9 έτη (Τ.Α.=3,4). Στην πλειοψηφία τους οι συμμετέχοντες ήταν Έλληνες (n=226, 93,8%), άγαμοι (n=220, 91,3%), φοιτούντες και απόφοιτοι ανώτατης εκπαίδευσης (n=173, 71,8%) και οι γονείς τους ήταν σε έγγαμη κατάσταση (n=186, 77,2%),

Ιστορικό σεξουαλικών πρακτικών και εμπειριών

Αναλυτικά στοιχεία σχετικά με το ιστορικό των σεξουαλικών πρακτικών/εμπειριών των συμμετεχόντων παρουσιάζονται στον Πίνακα 2. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι η μέση ηλικία της πρώτης σεξουαλικής επαφής των συμμετεχόντων ήταν τα 17,2 έτη (Τ.Α.=2,0). Επιπλέον, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων ανέφερε τον πρώτο μήνα της συντροφικής σχέσης ως το χρόνο έναρξης των σεξουαλικών τους επαφών στις συντροφικές τους σχέσεις (n=158, 65,6%). Αναφορικά με τις παιδικές εμπειρίες θυματοποίησης, από το σύνολο των συμμετεχόντων 8 (3,3%) ανέφεραν εξαναγκασμό σε μη ολοκληρωμένη σεξουαλική πράξη σε ηλικία

μικρότερη των 14 ετών και 2 (0,8%) ανέφεραν εξαναγκασμό σε ολοκληρωμένη σεξουαλική πράξη κατά την ίδια ηλικία.

Αποδοχή των μύθων του βιασμού

Αναλυτικά στοιχεία για την αποδοχή των μύθων του βιασμού παρουσιάζονται στον Πίνακα 3. Η μέση τιμή της βαθμολογίας που συγκέντρωσαν οι συμμετέχοντες στην κλίμακα ήταν 15,5 (Τ.Α.=4,7). Οι μύθοι που συγκέντρωσαν την υψηλότερη συμφωνία/αποδοχή των συμμετεχόντων ήταν «*Η ύπαρξη αντίστασης από τη γυναίκα θα πρέπει να είναι ο κύριος παράγοντας που να καθορίζει κατά πόσο αυτό που έγινε ήταν βιασμός*» (Μ.Τ.=1,6, Τ.Α.=0,8) και «*Αν μια γυναίκα πηγαίνει στο σπίτι του συνοδού της, τότε σημαίνει ότι δίνει τη συγκατάθεσή της για σεξουαλική συνεύρεση*» (Μ.Τ.=1,6, Τ.Α.=0,8). Μικρότερη συμφωνία/αποδοχή συγκέντρωσαν οι μύθοι «*Εάν κάποιος/α δηλώσει το βιασμό δύο εβδομάδες μετά το συμβάν, τότε πιθανόν να μην ήταν βιασμός*» (Μ.Τ.=1,3, Τ.Α.=0,9) και «*Ένας άνδρας δικαιολογείται να ολοκληρώσει τη*

Πίνακας 3
Βαθμός συμφωνίας των συμμετεχόντων με τους μύθους του βιασμού

(n=241)	M.T	T.A
Στις πιο πολλές περιπτώσεις, όταν μια γυναίκα βιάζεται, πάει γυρεύοντας	1,5	0,9
Οι γυναίκες προκαλούν το βιασμό με την εμφάνιση ή τη συμπεριφορά τους	1,5	0,9
Ένας άνδρας μπορεί να ελέγξει τη συμπεριφορά του ανεξάρτητα από το πόσο σεξουαλικά ερεθισμένος είναι	1,9	0,7
Η ύπαρξη αντίστασης από τη γυναίκα θα πρέπει να είναι ο κύριος παράγοντας που να καθορίζει κατά πόσο αυτό που έγινε ήταν βιασμός	1,6	0,8
Εάν κάποιος/α δηλώσει το βιασμό δύο εβδομάδες μετά το συμβάν, τότε πιθανόν να μην ήταν βιασμός	1,3	0,9
Οι γυναίκες συχνά λένε ψέματα ότι έχουν βιαστεί	1,5	0,8
Αν μια γυναίκα πηγαίνει στο σπίτι του συνοδού της, τότε σημαίνει ότι δίνει τη συγκατάθεσή της για σεξουαλική συνεύρεση	1,6	0,8
Αν μια γυναίκα αγγίζει τα γεννητικά όργανα ενός άνδρα τότε αυτό σημαίνει ότι δίνει τη συγκατάθεσή της στο σεξ	2,5	0,6
Όταν ένα ζευγάρι έχει ολοκληρωμένες σεξουαλικές επαφές, τότε ο άνδρας θα πρέπει να μπορεί να κάνει σεξ όποτε το επιθυμεί	1,4	0,8
Ένας άνδρας δικαιολογείται να ολοκληρώσει τη σεξουαλική επαφή αν η σύντροφός του συμφώνησε αρχικά αλλά άλλαξε γνώμη την τελευταία στιγμή	1,3	0,8

σεξουαλική επαφή αν η σύντροφός του συμφώνησε αρχικά αλλά άλλαξε γνώμη την τελευταία στιγμή» (M.T.=1,3, T.A.=0,8).

Συχνότητα εκδήλωσης συμπεριφορών σεξουαλικής επιθετικότητας

Η συχνότητα εκδήλωσης των συμπεριφορών σεξουαλικής επιθετικότητας/ εξαναγκασμού παρουσιάζεται στον Πίνακα 4. Η μέση τιμή της βαθμολογίας που συγκέντρωσαν οι συμμετέχοντες στην κλίμακα ήταν 30,7 (T.A.=13,3). Οι συμπεριφορές που αναφέρθηκαν με μεγαλύτερη συχνότητα από τους συμμετέχοντες ήταν «Έχω πει σε μια γυναίκα με την οποία βρισκόμουν στην αρχή ερωτικής επαφής ότι δε θα την άφηνα να σταματήσει και να με αφήσει ερεθισμένο» (M.T.=2,5,

T.A.=1,8) και «Είπα σε μια γυναίκα ότι ήθελα να μπω στο διαμέρισμά της προκειμένου να πετύχω αυτό που ήθελα» (M.T.=2,2, T.A.=1,6). Με μικρότερη συχνότητα αναφέρθηκαν συμπεριφορές όπως «Έχω δώσει σε γυναίκα ναρκωτικές ουσίες για να είναι λιγότερο ικανή να μου αντισταθεί» (M.T.=1,0, T.A.=0,4) και «Έχω μιλήσει άσχημα και έχω σπρώξει μια γυναίκα όταν δεν ενέδωσε στη σεξουαλική μου επιθυμία» (M.T.=1,1, T.A.=0,6).

Παράγοντες που επιδρούν στην Επιθετική Σεξουαλική Συμπεριφορά

Πραγματοποιήθηκε ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης προκειμένου να διερευνηθεί η επίδραση συγκεκριμένων παραγόντων στη σεξουαλική επιθετικότητα των νέων ανδρών και ειδικότερα

Πίνακας 4
Συχνότητα εκδήλωσης συμπεριφορών σεξουαλικού εξαναγκασμού

(n=241)	M.T.	T.A.
Έχω απειλήσει να εγκαταλείψω μια σχέση αν δεν δεχόταν η γυναίκα να συννευρεθεί σεξουαλικά μαζί μου	1,7	1,4
Έχω μεθύσει μια γυναίκα για να συννευρεθώ σεξουαλικά μαζί της	1,7	1,4
Περίμενα να πάρω σειρά σε μια παρέα ανδρών που διασκέδαζαν με μια γυναίκα	1,5	1,1
Είπα σε μια γυναίκα ότι ήθελα να μπω στο διαμέρισμά της προκειμένου να πετύχω αυτό που ήθελα	2,2	1,6
Έχω προειδοποιήσει μια γυναίκα ότι θα πληγωνόταν αν μου αντιστεκόταν, με στόχο να χαλαρώσει και να απολαύσει τη σεξουαλική πράξη	1,4	1,1
Έχω δώσει σε γυναίκα ναρκωτικές ουσίες για να είναι λιγότερο ικανή να μου αντισταθεί	1,0	0,4
Έχω πει σε μια γυναίκα με την οποία βρισκόμουν στην αρχή ερωτικής επαφής ότι δε θα την άφηνα να σταματήσει και να με αφήσει ερεθισμένο	2,5	1,8
Έχω βρῖσει ή σπάσει κάποιο αντικείμενο για να δείξω σε μια γυναίκα ότι δεν θα πρέπει να με θυμώσει	2,0	1,7
Έχω φέρει μια γυναίκα στο σπίτι μου έπειτα από ραντεβού και την ανάγκασα να συννευρεθεί σεξουαλικά μαζί μου	1,4	1,7
Έχω πει σε μια γυναίκα με την οποία έβγαينا ότι θα έβρισκα κάποια άλλη να συννευρεθώ σεξουαλικά αν δε δεχόταν εκείνη να το κάνει	1,7	1,4
Έχω κάνει μια γυναίκα να ηρεμήσει με χαστούκια όταν έγινε υστερική στην προσπάθειά μου να συννευρεθώ σεξουαλικά μαζί της	1,1	0,6
Έχω υποσχεθεί σε μια γυναίκα ότι δεν θα της κάνω κακό αν έκανε όλα αυτά που θα της έλεγα	1,1	0,7
Έχω μιλήσει άσχημα και έχω σπρώξει μια γυναίκα όταν δεν ενέδωσε στη σεξουαλική μου επιθυμία	1,1	0,6
Έχω εξαναγκάσει μια γυναίκα να συννευρεθεί σεξουαλικά μαζί μου και με κάποιους φίλους μου	1,2	0,9
Έχω μιήσει μια γυναίκα σε ακριβά ναρκωτικά για να αισθάνεται υποχρεωμένη να εκτελεί τις σεξουαλικές μου επιθυμίες	1,0	0,4
Έχω χτυπήσει ελαφρώς μια γυναίκα για να της δώσω να καταλάβει αυτό που ήθελα να κάνει	1,3	1,0
Έχω ρίξει κάτω μια γυναίκα και της έβγαλα ή της έσκισα τα ρούχα όταν δεν συνεργάστηκε	1,2	1,1
Έχω αρπάξει σφιχτά μια γυναίκα και την αγριοκοίταξα όταν δεν απαντούσε στις σεξουαλικές μου επιθυμίες	1,3	1,0
Έχω εξαναγκάσει μια γυναίκα να συννευρεθεί σεξουαλικά μαζί μου ενώ ήμουν λιγάκι μεθυσμένος	1,6	1,3
Έχω αναφέρει σε μια γυναίκα ότι η άρνησή της να συννευρεθεί σεξουαλικά μαζί μου θα άλλαζε τα συναισθήματά μου γι' αυτήν	1,7	1,3

Πίνακας 5
Παράγοντες που επιδρούν στην Επιθετική Σεξουαλική Συμπεριφορά
(Ανάλυση γραμμικής παλινδρόμησης)

	B	P value	CI (95%)	
Ηλικία	-0,201	0,433	-0,707	0,304
Εθνικότητα (1=Έλληνες, 2=Άλλοι)	2,434	0,476	-4,291	9,158
Μορφωτικό επίπεδο (1=Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια, 2= τριτοβάθμια)	1,233	0,505	-2,404	4,871
Οικογενειακή κατάσταση συμμετεχόντων (1=Άγαμοι, 2=Λοιποί)	2,484	0,421	-3,591	8,558
Οικογενειακή κατάσταση γονέων (1=Έγγαμοι, 2=Λοιποί)	-2,315	0,247	-6,246	1,615
Ηλικία πρώτης σεξουαλικής επαφής	-0,544	0,208	-1,394	0,305
Έναρξη σεξουαλικών επαφών στη συντροφική σχέση				
<i>Στο πρώτο ραντεβού</i>	1,374	0,666	-4,891	7,638
<i>Στον πρώτο μήνα της σχέσης</i>	2,172	0,392	-2,824	7,168
<i>Στο πρώτο εξάμηνο της σχέσης ή αργότερα</i>				
Αποδοχή των μύθων του βιασμού	1,096	0,000	0,721	1,471

η ικανότητα των παραγόντων να προβλέψουν αλλαγή στα επίπεδα της σεξουαλικής επιθετικότητας. Ανάμεσα στους παράγοντες που εξετάστηκαν ως προς την επίδρασή τους στη σεξουαλική επιθετικότητα ήταν τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, οι σεξουαλικές πρακτικές και οι στάσεις τους ως προς τους μύθους του βιασμού. Οι συνεχείς και διχοτομικές μεταβλητές εισήχθησαν στο μοντέλο στην αρχική μορφή τους ενώ οι κατηγορικές μεταβλητές επανακωδικοποιήθηκαν για τις ανάγκες της ανάλυσης. Πιο συγκεκριμένα, διαμορφώθηκαν δύο κατηγορίες για το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων (1η=πρωτοβάθμια/δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 2η=τριτοβάθμια εκπαίδευση), δύο κατηγορίες για την οικογενειακή κατάσταση των συμμετεχόντων (1η=άγαμοι, 2η=λοιποί) και δύο κατηγορίες για την οικογενειακή κατάσταση των γονέων (1η=έγγαμοι,

2η=λοιποί). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης (Πίνακας 5) η μεγαλύτερη αποδοχή των μύθων του βιασμού ($p < 0,0001$, Διάστημα Εμπιστοσύνης (CI)=0,721;1,471) βρέθηκε να συνδέεται με αυξημένη πιθανότητα εκδήλωσης σεξουαλικά επιθετικών συμπεριφορών. Κανένα κοινωνικοδημογραφικό χαρακτηριστικό των συμμετεχόντων ή σεξουαλική πρακτική τους δεν βρέθηκε να επιδρά στην εκδήλωση σεξουαλικής επιθετικότητας.

4. Συζήτηση

Η παρούσα μελέτη αποτελεί μια πρώτη προσπάθεια διερεύνησης ενός φαινομένου με σημαντικές κοινωνικές συνέπειες για τους νέους κυρίως ανθρώπους, το οποίο δεν έχει επαρκώς μελετηθεί στη χώρα μας. Ως αποτέλεσμα, οι προ-

σπάθειες πρόληψης και αντιμετώπισης του προβλήματος εξακολουθούν να είναι ελλιπείς. Η παρούσα μελέτη θεωρούμε ότι συνέβαλε σημαντικά στην αναγνώριση των στάσεων που διατηρούν οι σεξουαλικά επιθετικοί άνδρες και παραγόντων που διακρίνουν τους σεξουαλικά επιθετικούς από τους μη επιθετικούς άνδρες. Τα δεδομένα της μελέτης μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για περαιτέρω διερεύνηση των παραγόντων εκείνων που συμβάλλουν στην εκδήλωση του φαινομένου αλλά και στο σχεδιασμό και την ανάπτυξη παρεμβάσεων για την αντιμετώπισή του.

Σημαντικό εύρημα της παρούσας μελέτης ήταν η ανάδειξη της σχέσης ανάμεσα στην αποδοχή των μύθων για το βιασμό και τη σεξουαλική επιθετικότητα. Το εύρημα αυτό αν ερμηνευτεί μέσα από τους επιμέρους μύθους για το βιασμό που εξετάστηκαν στην παρούσα μελέτη, επιβεβαιώνει τη χρησιμότητα της φεμινιστικής θεωρίας στην ερμηνεία της σεξουαλικής επιθετικότητας και συγκεκριμένα δείχνει ότι η ελληνική κοινωνία διατηρεί μια κουλτούρα σεξουαλικής επιθετικότητας, στην οποία οι γυναίκες είναι υπεύθυνες για τη θυματοποίησή τους και οι δράστες δεν ευθύνονται για τις πράξεις τους. Ακόμη και στην περίπτωση ενός βιασμού, γεγονός απεχθές εξ ορισμού, οι νέοι εξακολουθούν να διατηρούν συντηρητικές στάσεις και αντιλήψεις για τα δύο φύλα και το σεξουαλικό τους ρόλο. Εξίσου σημαντικό είναι ότι οι συντηρητικές αυτές στάσεις εξακολουθούν να υπάρχουν σε νέους ανθρώπους, παρά τη σημαντική απελευθέρωση των γυναικών κατά τη δεκαετία του 90 και την είσοδό τους στην αγορά εργασίας. Η μελέτη φαίνεται να συμφωνεί με ένα μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας, το οποίο καταδεικνύει ότι τα άτομα που εμπλέκονται σε σεξουαλικά επιθετικές συμπεριφορές, ιδιαίτερα σε βιασμό, έχουν συστήματα πεποιθήσεων πολύ διαφορετικά από αυτά που έχουν άτομα που δεν εμπλέκονται σε σεξουαλικά επιθετικές συμπεριφορές (Aosved & Long, 2006. Abbey et al., 1998. Lonsway & Fitzgerald, 1994. Acock & Ireland, 1983). Παρομοίως, το μοντέλο του Berkowitz (1992, 1994), αναφέρει ότι οι υποστηρικτικές στάσεις και πεποιθήσεις ως προς το βιασμό καλλιεργούν την πιθανότητα του βιασμού, η οποία ενι-

σχύεται από χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και από πρώιμες σεξουαλικές εμπειρίες. Το εύρημά μας έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς μας δίνει πληροφορία για τις επικρατούσες στάσεις του ανδρικού πληθυσμού στη χώρα μας και για τις παρεμβάσεις που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν προκειμένου οι στάσεις αυτές να είναι αναγνωρίσιμες και ελέγξιμες.

Σε αντίθεση με το παραπάνω εύρημα που συνδέει τη σεξουαλική επιθετικότητα των ανδρών με την αποδοχή των μύθων του βιασμού επαληθεύοντας την αρχική ερευνητική υπόθεση, η μελέτη δεν κατάφερε να επαληθεύσει τις υποθέσεις που συνδέουν τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων και το ιστορικό των σεξουαλικών τους πρακτικών με συμπεριφορές σεξουαλικής επιθετικότητας. Επιπλέον, δεν κατέστη δυνατή η διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στη θυματοποίηση κατά την παιδική ηλικία και τη σεξουαλική επιθετικότητα στην ενήλικη ζωή, καθώς ο αριθμός των ατόμων που είχαν εμπειρία σεξουαλικής θυματοποίησης πριν από την ηλικία των 14 ετών ήταν περιορισμένος και δεν επέτρεπε την περαιτέρω στατιστική επεξεργασία τους. Ωστόσο, η παιδική κακοποίηση και η παραμέληση έχουν πολλές φορές συνδεθεί στους άνδρες με μεταγενέστερη άσκηση σεξουαλικής βίας μέσω του διαγενεακού κύκλου της βίας (Finkelhor, 1984. Koss & Dinero, 1989. Lisak et al., 1996). Οι Lisak et al. (1996) αναφέρουν ότι το κακοποιημένο αρσενικό παιδί που μετατρέπεται σε θύτη αναπτύσσει μια φυλετική σκληρότητα με τη οποία γίνεται στερεοτυπικά αρρενωπός και καταπιέζει τις έντονες συναισθηματικές καταστάσεις που προκύπτουν από την κακοποίηση. Αυτός ο συναισθηματικός περιορισμός μπορεί επίσης να καταπιέσει την ικανότητα του ατόμου να συναισθανθεί το θύμα του.

Τα ευρήματα της μελέτης έχουν σημαντικές προεκτάσεις για τους επιστήμονες και επαγγελματίες που συμμετέχουν στην πρόληψη και αντιμετώπιση της σεξουαλικής επιθετικότητας στη χώρα μας. Με βάση τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης, οι συγγραφείς υποστηρίζουν την ανάγκη ανάπτυξης πρωτοβουλιών πρόληψης της σεξουαλικής επιθετικότητας, οι οποίες να στοχεύουν σε

διαφορετικά περιβάλλοντα και ακροατήρια και σε πληθυσμούς υψηλού κινδύνου όπως είναι οι νέοι άνδρες. Η διεθνής εμπειρία έχει πολλά παραδείγματα από ελπιδοφόρα προγράμματα που απευθύνονται σε άνδρες και θα μπορούσαν να υιοθετηθούν και να προσαρμοστούν στο ελληνικό περιβάλλον (Foubert, 2000. Katz, 1995. Kilmartin, 2000). Γνωστικές-συμπεριφορικές παρεμβάσεις και εκπαιδευτικές προσπάθειες θα μπορούσαν να στοχεύσουν τις παραδοσιακές στάσεις των ανδρών περί σεξουαλικότητας, και να βελτιώσουν την αναγνώριση προβληματικών στάσεων και συμπεριφορών όπως οι συμπεριφορές εξαναγκασμού και η τάση ενοχοποίησης του θύματος.

Αξίζει τέλος να σημειωθούν κάποιοι προβληματισμοί σχετικά με τη μελέτη που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη. Είναι σημαντικό ότι οι συμμετέχοντες αποκάλυψαν πολύ προσωπικές και ευαίσθητες σεξουαλικές εμπειρίες αλλά ωστόσο είναι πολύ πιθανό να μην έχουν επαρκώς αναφέρει τις συμπεριφορές σεξουαλικού εξαναγκασμού που εκδηλώνουν στην καθημερινότητά τους ακόμη και με την εξασφάλιση της ανωνυμίας τους. Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού που αρχικά προσεγγίστηκε αρνήθηκε να συμμετάσχει στη μελέτη γεγονός που μπορεί να αντανάκλα κρυμμένη σεξουαλική επιθετικότητα.

Παρά τις υπάρχουσες αδυναμίες, η παρούσα μελέτη ανοίγει το δρόμο για περεταίρω έρευνα και αναδεικνύει νέα ερευνητικά ερωτήματα στην περιοχή αυτή ενδιαφέροντος. Θα ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρον, μελλοντικές προσπάθειες να διερευνηθούν μέσα από ποιοτικές μεθόδους έρευνας παράγοντες που επιδρούν στην αποδοχή των μύθων του βιασμού ανάμεσα στα πολιτισμικά και άλλα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του πληθυσμού μας.

Βιβλιογραφία

- Γιωτάκος Ο. (2004). Το προφίλ του ατόμου που κακοποιεί σεξουαλικά τα παιδιά, *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 86, 102-107.
- Abbey, A., McAuslan, P., & Ross, L.T. (1998). Sexual assault perpetration by college men: The role of alcohol, misperception of sexual intent, and sexual beliefs and experiences. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 17, 167-196.
- Abel, G.G. et al. (1977). The component of rapists' sexual arousal. *Archives of General Psychiatry*, 34, 895-903.
- Acock, A. C., & Ireland, N. K. (1983). Attributions of blame in rape cases: The impact of norm violation, gender, and sex-role attitude. *Sex Roles*, 9, 179-193.
- Amir, M. (1971). *Patterns in forcible rape*. Chicago: University of Chicago Press.
- Aosved, A.C. & Long, P.J. (2006). Co-occurrence of rape myth acceptance, sexism, racism, homophobia, ageism, classism, and religious intolerance. *Sex Roles*, 55, 481-492.
- Barnett, N.J., & Feldt, H.S., (1977). Sex differences in university students' attitudes toward rape. *Journal of College Student Personnel*, March. 93-96.
- Bart, P.B., & O'Brien, P. (1985). *Stopping rape: Successful survival strategies*. Elmsford, NY: Pergamon.
- Berkowitz, A. (1992). College men as perpetrators of acquaintance rape and sexual assault: A review of recent research. *Journal of American College Health*, 40, 175-181.
- Berkowitz, A. (1994). A model acquaintance rape prevention program for men. In Berkowitz, A. (ed.), *Men and Rape: Theory, Research, and Prevention Programs in Higher Education* (pp. 35-42). Jossey-Bass, San Francisco, CA.
- Brener, N.D., McMahon, P.M., Warren, C.H., and Douglas, K.A. (1999). Forced sexual intercourse and associated health-risk behaviours among female college students in the United States. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 67, 252-259.
- Briere, J., & Malamuth, N. (1983). Self-reported likelihood of sexually aggressive behavior: Attitudinal vs sexual explanations. *Journal of Research in Personality*, 17, 315-323.
- Brownmiller, S. (1975). *Against our will: Men, women, and rape*. New York: Simon & Schuster.
- Burt, M.R. (1980). Cultural myths and supports for rape. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38, 217-230.
- Cohen, M.L., Garofalo, R., Boucher, R., Seghorn, T. (1971). The psychology of rapists. *Seminars in Psychiatry*, 3, 307-327.
- Deitz, S.R., Littman, M., & Bentley, B.J. (1984). Attribution of responsibility for rape: The influence

- of observer empathy, victim resistance, and victim attractiveness. *Sex Roles*, 10, 261-280.
- Donat, P.L.N., & D'Emilio, J. (1992). A feminist redefinition of rape and sexual assault: Historical foundations and change. *Journal of Social Issues*, 48, 9-22.
- Federal Bureau of Investigation (2000). *Crime in the United States 2000*. Retrieved March 29, 2009, from http://www.fbi.gov/ucr/cius_00/contents.pdf.
- Finkelhor, D. (1984). *Child sexual abuse: New theory and research*. New York: Free Press.
- Foubert, J. (2000). *The Men's Program: How to Successfully Lower Men's likelihood of Raping* (2nd ed.). Holmes Beach, FL: Learning Publications.
- Freund, K. & Blanchard, R., 1981. Assessment of sexual dysfunction and deviance. In M. Hersen & A.S. Bellack (Eds.), *Behavioral assessment: A practical handbook* (pp. 427-455). New York: Pergamon.
- Garrett-Gooding, J., & Senter, R. (1987). Attitudes and acts of sexual aggression on a university campus. *Sociological Inquiry*, 59, 348-371.
- Groth, N.A. (1979). *Men who rape: the psychology of the offender*. New York: Plenum Press.
- Johnson, H., & Sacco, V. (1995). Researching Violence Against Women - Statistics Canada's National Survey. *Canadian Journal of Criminology*, 37, 281-304.
- Kanin, E.J. (1967). An examination of sexual aggression as a response to sexual frustration. *Journal of Marriage and the Family*, 29, 428-433.
- Kanin, E.J. (1977). Sexual aggression: a second look at the offended female. *Archives of Sexual Behavior*, 6, 67-76.
- Kanin, E.J. (1984). Date rape: Unofficial criminals and victims. *Victimology*, 9, 95-108.
- Katz, J. (1995). Reconstructing masculinity in the locker room: The mentors in violence prevention project. *Harvard Educational Review*, 65(2), 163-174.
- Kilmartin, C.T. (2000). *Sexual Assault in Context: Teaching College Men About Gender*. Holmes Beach, FL: Learning Publications.
- Koss, M.P., Dinero, T.E (1989) Discriminant analysis of risk factors for sexual victimization among a national sample of college women, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 57(2), 242-250.
- Koss, M.P., Gidycz, C.A., & Wisniewski, N. (1987). The scope of rape: Incidence and prevalence of sexual aggression and victimization on a national sample of students in higher education. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55, 162-170.
- Kupek, E. (2001). Sexual attitudes and number of partners in young British men. *Archives of Sexual Behavior*, 30, 13-27.
- Langille, D. B., & Curtis, L. (2002). Factors associated with sexual intercourse before age 15 among female adolescents in Nova Scotia. *Canadian Journal of Human Sexuality*, 11, 91-99.
- Lanier, A.A., & Elliott, M.N. (1997). A new instrument for the evaluation of a date rape prevention program. *Journal of College Student Development*, 38(6), 673-676.
- Lehrer, J.A., Lehrer, V.L., Lehrer, E.L., Oyarzun, P. (2007). *Sexual Violence in College Students in Chile*. Institute for the Study of Labor (IZA), Discussion Paper No. 3133
- Lisak, D., Hopper, J., & Song, P. (1996). Factors in the cycle of violence: Gender rigidity and emotional constriction. *Journal of Traumatic Stress*, 9(4), 721-742.
- Lonsway, K.A., & Fitzgerald, L.F. (1994). Rape myths: In review. *Psychology of Women Quarterly*, 18, 133-164.
- Malamuth, N.M., Koss, M.P., Tanaka, J.S., & Sockloskie, R.J. (1991). Characteristics of aggressors against women: Testing a model using a national sample of college students. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59(5), 670-681.
- Mosher, D.L. (1966). The development and multitrait-multimethod matrix analysis of three measures of guilt. *Journal of Consulting Psychology*, 30, 25-29.
- Mosher, D.L., & Anderson, R. (1986). Macho personality, sexual aggression, and reactions to guided imagery of realistic rape. *Journal of Research in Personality*, 20, 77-94.
- Mosher, D.L., & Sirkin, M. (1984). Measuring a macho personality constellation. *Journal of Research in Personality*. 18, 150-163.
- Payne, D.L., Lonsway, K.A., & Fitzgerald, L.F. (1999). Rape myth acceptance: Exploration of its structure and its measurement using the Illinois Rape Myth Acceptance Scale. *Journal of Research in Personality*, 33, 27-68.
- Peterson, Z.D., & Muehlenhard, C.L. (2004). Was it rape? The function of women's rape myth acceptance and definitions of sex in labelling their own experiences. *Sex Roles*, 51, 129-144.

- Quinsey, V.L. (1984). Sexual aggression: Studies of offenders against women. In D. Weisstub (Ed.), *Law and mental health: International perspectives* (Vol. I, pp. 84-121). New York: Pergamon Press.
- Rickert, V.I., Wiemann, C.M., Vaughan, R.D., & White, J.W. (2004). Rates and risk factors for sexual violence among an ethnically diverse sample of adolescents. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 158(12), 1132-1139.
- Riger, S., & Gordon, M.T. (1981). The fear of rape: a study in social control. *Journal of Social Issues*, 37(4), 71-92.
- Smith, M.D. (2004). *Encyclopedia of Rape*. USA: Greenwood Press.
- US Department of Justice. (2003). *2002 national crime victimization statistics*. Retrieved October 28, 2004, from <http://www.ojp.usdoj.gov/abstract/cvus/index.htm>
- WHO (2002) [Available online at http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/factsheets/en/index.html]
- Wild, D., Grove, A., Martin, M., Eremenco, S., McElroy, S., Verjee-Lorenz, A., Erikson, P. (2005). Principles of Good Practice for the Translation and Cultural Adaptation Process for Patient-Reported Outcomes (PRO) Measures: Report of the ISPOR Task Force for Translation and Cultural Adaptation. *Value Health* 8(2), 94-104.

Factors that promote sexual aggression in young men

MARIA PAPADAKI¹, AGGELOS TSALKANIS¹, ANTONIA ARAVANTINOU³

ROXANI EFTIHIDI⁴, IOANNIS IOSIFIDIS⁵, IOANNIS CHLIAOUTAKIS⁶

ABSTRACT

Objectives: The current study aimed at assessing the prevalence and risk factors for the perpetration of sexually aggressive behaviours, in men aged 18-30 years in the city of Heraklion, Crete. *Methods:* Stratified sampling was used to select the study sample. A total of 241 individuals accepted to participate in the study out of 335 initially found to meet the inclusion criteria (gender, age). For the needs of the current study a semi-structured questionnaire was used, including 4 sections and 43 items. The questionnaire examined the participants' sociodemographic characteristics, their past sexual activity and experiences, their attitudes towards the rape myths, and the prevalence of perpetrating sexually aggressive behaviours. *Results:* Participants were men (n=241) with a mean age of 23.9 years (SD 3.4) and had their first sexual intercourse at the age of 17.2 years (SD 2.0). Out of a total of 241 participants, 8 (3.3%) reported a history of sexual victimization without intercourse before the age of 14 years and 2 (.8%) reported sexual victimization with intercourse at the same age. Based on the results of the multiple regression analysis, higher acceptance of rape myths was found to be associated with increased likelihood of perpetrating sexually aggressive behaviours ($p < .001$; CI=.721;1.471) after controlling for the participants' sociodemographic characteristics and their past sexual activity and experiences. *Conclusion:* Future attempts to prevent or address the problem of sexual aggression could take into account the risk factors identified in the current study.

1. *Address:* Laboratory of Health and Road Safety, Department of Social Work, School of Health and Social Welfare, Technological Educational Institute of Crete, Estavromenos, P.C. 71004 Heraklion, Crete. Tel.: + 30 2810 379516. E-mail. mpapadakaki@yahoo.gr
2. *Address:* Department of Social Work, Faculty of Health and Caring Professions, Technological Educational Institute of Athens, Thivon 274, Egaleo, P.C. 12241 Athens.
3. *Address:* Laboratory of Health and Road Safety, Department of Social Work, School of Health and Social Welfare, Technological Educational Institute of Crete, Estavromenos, P.C. 71004 Heraklion, Crete.
4. *Address:* Laboratory of Health and Road Safety, Department of Social Work, School of Health and Social Welfare, Technological Educational Institute of Crete, Estavromenos, P.C. 71004 Heraklion, Crete.
5. *Address:* Laboratory of Health and Road Safety, Department of Social Work, School of Health and Social Welfare, Technological Educational Institute of Crete, Estavromenos, P.C. 71004 Heraklion, Crete.
6. *Address:* Laboratory of Health and Road Safety, Department of Social Work, School of Health and Social Welfare, Technological Educational Institute of Crete, Estavromenos, P.C. 71004 Heraklion, Crete.